

УДК 027.7:[023.5:005.963]

**БЕЗПЕРЕВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БІБЛІОТЕК ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯКІСНО НОВИМИ УДОСКОНАЛЕНИМИ
КВАЛІФІКОВАНИМИ КАДРАМИ**

**НЕПРЕРЫВНОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ПУТЬ
ОБЕСПЕЧЕНИЯ БИБЛИОТЕК ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ КАЧЕСТВЕННО НОВЫМИ
УСОВЕРШЕНСТВОВАНЫМИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫМИ КАДРАМИ**

**CONTINUOUS PROFESSIONAL EDUCATION AS A WAY TO PROVIDE HIGHER
EDUCATION LIBRARIES WITH QUALITATIVELY NEW ADVANCED SKILLED
STAFF**

Попович І. А., Кучеренко Ю. В. Науково-технічна бібліотека Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Попович И. А., Кучеренко Ю. В. Научно-техническая библиотека Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

Popovich I. A., Kucherenko Yu. V. Scientific and Technical Library of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after academician V. Lazaryan

В статті розглянуто досвід науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна з підвищення кваліфікації співробітників, зокрема роботу «Школи інформаційного фахівця».

Представлен опыт научно-технической библиотеки Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна по повышению квалификации сотрудников, в частности работы «Школы информационного специалиста».

This article presents the experience of Scientific and Technical Library in Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after academician V. Lazaryan concerning employees professional development, especially the work of "Information specialist school".

Ключові слова: бібліотека вищого навчального закладу, науково-технічна бібліотека, бібліотечні кадри, інформаційні фахівці, підвищення кваліфікації, безперервна професійна освіта.

Ключевые слова: библиотека вnz, научно-техническая библиотека, библиотечные кадры, информационные специалисты, повышение квалификации, непрерывное профессиональное образование.

Keywords: university library, scientific and technical libraries, library staff, information specialists, professional development, continuous professional education.

«Ніяка теорія, програма чи урядова політика не можуть зробити підприємство успішним – це можуть зробити тільки люди»

Акіо Моріта – засновник корпорації Sony

В умовах трансформації засобів освітньої й наукової комунікації, заснованих на новітніх інформаційно-комунікаційних технологіях, орієнтація діяльності бібліотеки вищого навчального

закладу на задоволення інформаційних запитів університетської спільноти набуває нового значення. Вочевидь, це проявляється в схемі «бібліотекар – вчений» і призводить до появи бібліотечно-інформаційних спеціалістів нового типу. Вони здатні бути вченими, мислити як вчені, здатні надати реальну допомогу в процесах обміну знаннями в університетському середовищі. А це, безумовно, супроводжується зміною професійної свідомості бібліотекарів, їх погляду на місію бібліотеки, свою роль у цьому процесі [5, с. 8].

Як бачимо, сучасний бібліотекар повинен навчати, знати й бути носієм не тільки традиційної бібліотечно-бібліографічної культури, а й володіти сукупністю інформаційних знань, навичками новітніх інформаційних технологій, спеціальними психолого-педагогічними знаннями та уміннями. Для бібліотекарів важливим є: уміння оперувати різними джерелами інформації; навички вільної навігації в інформаційному просторі; здатність правильно оцінювати одержану інформацію, використовувати її, зберігати й переробляти, а при необхідності – передавати для колективного користування; створювати нову інформацію на якісно новому рівні [6].

Вище перераховані характеристики повинні стати невід'ємними й навіть обов'язковими для працівників НТБ ДНУЗТ. Адже науково-технічна бібліотека Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна є однією з найбільших бібліотек вищих навчальних закладів області та провідною бібліотекою України в галузі залізничного транспорту. НТБ позиціонує себе як інформаційний інтелект-центр університету, головним завданням якого є інформаційна підтримка процесів навчання, наукових досліджень та виховної діяльності шляхом забезпечення доступу до інформаційних ресурсів на основі ефективного комплектування фондів друкованими й електронними джерелами та впровадження сучасних технологій. Діяльність бібліотеки заснована на використанні традиційних та медіа-технологій, технологій Web 2.0 і спрямована на надання користувачам послуг високої якості, забезпечення оперативного і повного бібліотечно-бібліографічного та інформаційного обслуговування, надання сучасних видів сервісу, створення власних інформаційних ресурсів, проведення науково- та бібліометричних досліджень, навчання користувачів основам інформаційної культури, організацію творчих заходів. Розширюючи бібліотечне виробництво та сервіс у віртуальному середовищі, НТБ університету працює на трьох інформаційних платформах:

- АБІС "ІРБІС 64" (електронний каталог е-адреса: <http://library.diit.edu.ua/>)
- DSpace (репозитарій eADNURT е-адреса: <http://eadnurt.diit.edu.ua:82/jspui/>)
- OJS (5 електронних журналів е-адреса: <http://ejournal.diit.edu.ua:81/ojs/>)

Тому так гостро сьогодні стоїть проблема забезпечення бібліотек високопрофесійними фахівцями.

Одним із факторів формування нових вимог до професійного рівня бібліотечних працівників є наявність в Інтернеті інформації іноземними мовами, можливість доступу до БД закордонних видавничих фірм. Уміння орієнтуватись у такій інформації стає сьогодні однією з особливо затребуваних властивостей професійної підготовки сучасного бібліотекаря [9, с. 36].

Ефективність роботи бібліотекаря безпосередньо пов'язана з кваліфікаційним рівнем його професії. Як стверджує науковець В. Г. Дригайло: «Постійне підвищення рівня кваліфікації співробітників бібліотеки – закономірний і необхідний процес, викликаний систематичним розвитком і вдосконаленням їх роботи та ростом вимог до професійної майстерності бібліотекарів» [2, с. 246]. Зокрема, бібліотекознавець зазначає такі форми підвищення кваліфікації: курси, школи, школи-семінари, конференції, круглі столи, виїзні заняття, екскурсії, обмін досвідом, стажування, виставки. Для усунення недоліків у системі підвищення кваліфікації необхідно враховувати наявні та перспективні задачі, досвід співробітників. Ціллю підвищення кваліфікації є розширення та поглиблення професійних знань бібліотекарів відповідно займаним ними посадам та функціональним особливостям [2, с. 246]. Для співробітників бібліотек, які не мають спеціальної освіти основним шляхом підвищення кваліфікації є навчання на інформаційно-бібліотечних відділеннях ВНЗ та училищ. Дирекція бібліотеки покликана допомагати співробітникам у вступі до університетів й училищ задля отримання систематичних знань [2, с. 247].

На превеликий жаль, економічна ситуація в країні складається не найкращим чином, і проблема отримання освіти стає для більшості людей нездоланною перешкодою. Мало хто може дозволити собі розкіш підвищення кваліфікації на відповідних фахових відділеннях чи курсах. Це пов'язано, у першу чергу, із низьким рівнем матеріального забезпечення громадян, які прагнуть підняти планку свого професіоналізму. У НТБ ДНУЗТ все ж є працівники, бажання яких покращити свою фахову вправність здолало відповідну перепону. Так, у 2012 році закінчила навчання в Київському національному університеті культури і мистецтв імені М. Поплавського Ольга Чернобай, Дніпропетровське училище культури – Сасенко Олена. На стадії завершення навчання у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв перебуває Світлана Калашникова, а для Ольги Черненко процес здобуття спеціальної освіти у відповідному закладі тільки розпочався. Ще одна співробітниця – Ігнатова Ольга – вирішила отримати другу вищу освіту за спеціальністю «Інтелектуальна власність» в рідному університеті.

Із метою усунення відповідної перешкоди й задоволення бажання співробітників удосконалюватись, у 2011 році в бібліотеці Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна була відновлена робота «Школи інформаційного фахівця». Метою школи було формування уявлень про основні напрями діяльності НТБ ДНУЗТ, особливості розвитку вузівської бібліотеки в сучасних умовах, організаційну структуру й технологічні процеси, а також – придбання професійних базових знань, підвищення рівня бібліотечного та бібліотечно-бібліографічного обслуговування. Категорія слухачів, на яких була розрахована відповідна освітня програма, – це співробітники бібліотеки, які не мають спеціальної освіти. Навчальна програма була запропонована задля підвищення професійно-кваліфікаційного рівня бібліотечних кадрів. Вона мала очну форму навчання без відриву від основної діяльності. Девізом роботи школи були слова Конфуція «Скажи мені – і я забуду. Покажи мені – і я, можливо, запам'ятаю. Дозволь мені зробити – і я буду робити».

Курс «Школи інформаційного фахівця» структурно складався з двадцяти трьох занять, включно екзаменаційні. Було представлено широке розмаїття форм занять: лекції, практикуми, ділові ігри, семінари-практикуми, лекції-презентації, екскурсії й, відповідно, контрольні та екзаменаційні заняття. Такий широкий спектр навчальної роботи допоміг вийти за рамки звичайних одноманітних занять. Школа не лише сприяла поглибленню професійних знань і вмінь, але й активізувала творчий потенціал слухачів курсу, оскільки запропоновані методи навчання, такі як презентації та ділові ігри, примушували студентів звертатись до джерел своєї фантазії й тим самим розвивати зародки творчості. Навчальний план складений таким чином аби студенти могли якісно засвоїти теоретичні знання з подальшим закріпленням їх на практиці, а почерговість лекцій і практикумів сприяли цьому найкращим чином.

Загалом, варто відмітити високу інформаційну змістовність занять школи, адже строк дії курсу розраховано на 7 місяців, а тому кожне заняття було присвячене глибокому й детальному розгляду конкретного тематичного розділу. Зокрема, за весь період функціонування освітнього курсу було розглянуто такі теми як: історія бібліотек, досвід роботи бібліотек світу, історія й сучасність НТБ ДНУЗТ; нормативно-правова база НТБ ДНУЗТ; історія книги; структура книги; стандарти в галузі бібліотечної справи; оформлення ділових документів; діловий етикет; організація роботи відділів НТБ; ознайомлення з роботою всіх модулів автоматизованої бібліотечної системи «РБІС»; створення презентацій в програмі «Power Point». Робота школи включала в себе й самостійне опрацювання матеріалу слухачами. Після кожного заняття слухачі виконували домашні завдання, зокрема: доповіді, творчі роботи, відгуки, презентації, резюме, а також вивчали нормативну документацію, виконували бібліографічні довідки, знайомились з професійною періодикою, опановували професійну термінологію. Із метою отримання досвіду з підготовки масових заходів слухачі самостійно підготували «Бібліотечний капусник», присвячений 8 березня. Кожен продемонстрував свої творчі здібності, іноді з несподіваного боку. Наприклад, Анна Каїра прочитала вірші французькою в образі елегантної парижанки, а група «Love kitti» ефектно станцювала «П'яний блюз»; Віка Хилюта предстала у вигляді оригінальної бабусі, а Ганна Калашникова – циганки.

Весь навчальний процес завершувався здачею екзамену, який мав бути оформленим у вигляді мультимедійної презентації з наступних тем: навчальна презентація «Запис першокурсника до бібліотеки», інформаційний огляд «Нові надходження до читального залу», відеолекція «Техніка безпеки при роботі в книгосховищі», створення макету сертифікату «Школи інформаційного фахівця», тематичний огляд «Читач – турбота найважливіша», презентація стаття про «Школу інформаційного фахівця», відеосалон «Оформлення бібліотечних інтер'єрів», віртуальна виставка «Великдень», відеозвіт про роботу «Школи інформаційного фахівця», бібліографічний огляд «Перепрофілювання кадрів. Електронна підтримка наукових досліджень». Вручення сертифікатів відбулось на зборах колективу в урочистій обстановці.

Навчання в «Школі інформаційного фахівця» для 80% її відвідувачів стали приємним стартом у просуванні кар'єрними сходинками, адже вони отримали підвищення. Наприклад, Г. О. Калашникова та А. О. Каїра отримали посаду бібліотекарів II категорії, О. А. Савельєва, В. П. Хилюта і О. В. Хитрич – бібліотекарів I категорії, а Т. В. Покровська – завідувача сектору.

Таким чином, спеціалістів нової формації в колі бібліотекарів вищої школи більше, і подібні освітні програми найкращим способом сприяють цій тенденції. У НТБ ДНУЗТ, крім вище згаданої школи, співробітники мають змогу підвищувати рівень своєї професійності на різноманітних конференціях, які проводились у різних містах України: конференція УБА «Бібліотек@: відкритість, творчість, інновації» (листопад, 2012р.); конференція Міністерства освіти і науки України «Перспективи розвитку університетських бібліотек на шляху розбудови суспільства знань» (травень, 2013р.); «Сучасна бібліотека: філософія, інновації, якість роботи» (квітень, 2013р.). На відповідних конференціях свої наукові розвідки з роботи бібліотеки ВНЗ представила директор НТБ ДНУЗТ Т. О. Колесникова.

Фахівці бібліотеки своїми докладами засвідчили участь у міжвузівському семінарі на базі Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара: «Етика бібліотечної діяльності: проблеми та перспективи» (квітень, 2013р.). Готуючи доповіді на конференції, публікуючи наукові статті, тези доповідей, провідні спеціалісти вивчають зарубіжний і вітчизняний досвід і таким чином підвищують кваліфікацію.

10 співробітників НТБ ДНУЗТ пройшли теоретичну й практичну підготовку в серії семінарів «Напрями співпраці університету з науково-метричними інформаційними системами – моніторинг, аналіз досліджень та індексування публікацій ВНЗ», яка була організована керівництвом університету в 2012-2013 рр. Свідченням цього є перші 10 сертифікатів, отриманих нашими працівниками. Крім цього, бажаючи поповнити свій фаховий багаж знань, брали участь у вебінаріях, організованих ГПНТБ для користувачів системи «ІРБІС», он-лайн-семінарах УБА, що проводились В. С. Пашковою в серпні та Т. О. Ярошенко – у жовтні 2013 р.; а також семінарах, проведених Дніпропетровською бібліотечною асоціацією.

У НТБ ДНУЗТ постійно проводяться науково-практичні заняття з введення нових інформаційних технологій у практику роботи бібліотеки, а також конкурси професійної майстерності. Виступи працівників на конференціях, семінарах та інших заходах завжди супроводжуються мультимедійними презентаціями.

Ефективним способом підвищення фахових знань є професійне читання. Воно є важливим елементом безперервної освіти бібліотекарів. Професійне читання – це один із способів й одна з умов зробити професійну діяльність сучасного бібліотекаря максимально ефективною. [7]. Тому в 2012 р. була запроваджена «Кільцева пошта». Це свіжа професійна періодика (6 назв фахових журналів), яка почерзі обходить всі відділи бібліотеки. Всі бажаючи мають змогу підвищувати свій професійний рівень на робочому місці.

Будь-який із цих видів діяльності позитивно впливає на ріст професіоналізму та компетентності працівників даної організації. Вони допомагають поповнювати скриню спец-знань, розширювати кругозір відомостями щодо прогресивних галузевих процесів, а також обмінюватись ефективним досвідом із колегами.

Директор НТБ ДНУЗТ, кандидат наук із соціальних комунікацій Т. О. Колесникова, в одній зі своїх численних наукових розвідок, говорячи про образ сучасного бібліотекаря навела таке

порівняння: «Вони – маячки, зірочки бібліотечних інновацій» [5, с. 9]. І тут же дослідниця зазначає, що задача бібліотечного керівництва – помітити ці зірочки, дати можливість їм яскравіше розгорітись, сприяти креативності їхнього мислення, яке дозволяє «заразити» своїми творчими емоціями інших членів колективу [5, с. 9]. Наведене вище висловлювання кожен керівник бібліотечної установи може взяти як девіз і ціль своєї діяльності. Лише такий підхід до своєї праці є запорукою успіху й процвітання бібліотечної сфери та її фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авраева, Ю.Б. Методист библиотеки: формула успеха : науч.-метод. пособие / Ю. Б. Авраева, Э. С. Очирова. – М. : Либерей-Бибинформ, 2008. – 96 с.
2. Дригайло, В. Г. Основы научной организации труда в библиотеке: учеб.-метод. пособие / В. Г. Дригайло. – М., 2005. – 424 с.
3. Звіт про роботу «Школи інформаційного фахівця» 2011/12 н. р.
4. Колесникова, Т. А. Концепция интеллектуализации библиотечной профессии и её реализация в университете : [препринт]/ Т. А. Колесникова // Сучасна бібліотека: філософія, інновації, якість роботи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 23-26 квіт.2013 р.) – Режим доступу: http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/present_2013.htm
5. Колесникова, Т. А. Новая философия и инновационные направления деятельности библиотеки вуза : [доклад] / Т. А. Колесникова // Традиции и новации в информационном обеспечении науки и образования : междунар. науч.-практ. конф. б-к вузов III-IV уровней аккредитации (Симферополь, 22-24 мая 2012 г.). – 2012. – 10 с.
6. Мацей, О. О. Інформаційна культура працівників бібліотеки вищої школи в системі безперервної освіти (на прикладі НБ ХНУ) / О. О. Мацей. – Режим доступу: http://library.tup.km.ua/about_library/naukova_robota/2011/mac_inf.htm
7. Програма проведення «Школи інформаційного фахівця».
8. Путеводитель по профессиональным ресурсам для библиотечных работников. – Режим доступа: <http://ideafor.info/?p=547>
9. Пяткова, И. Актуальные проблемы повышения квалификация сотрудников вузовских библиотек в условиях внедрения инновационных технологий / И. Пяткова // Бібліотечний форум України. – 2012. – № 3. – С. 36–40.
10. Школа молодого библиотекаря: Дополнительная образовательная профессиональная программа / Национальная библиотека республики Карелия. – Режим доступа: <http://library.karelia.ru/library/files/documents/programmaSHMB2007.doc>